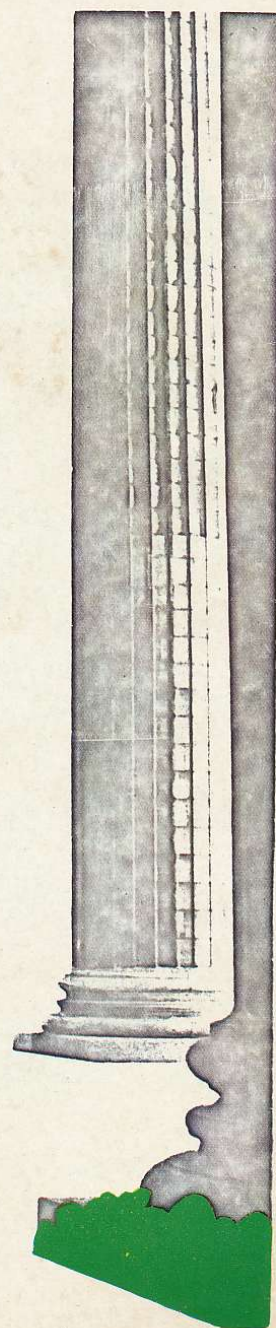
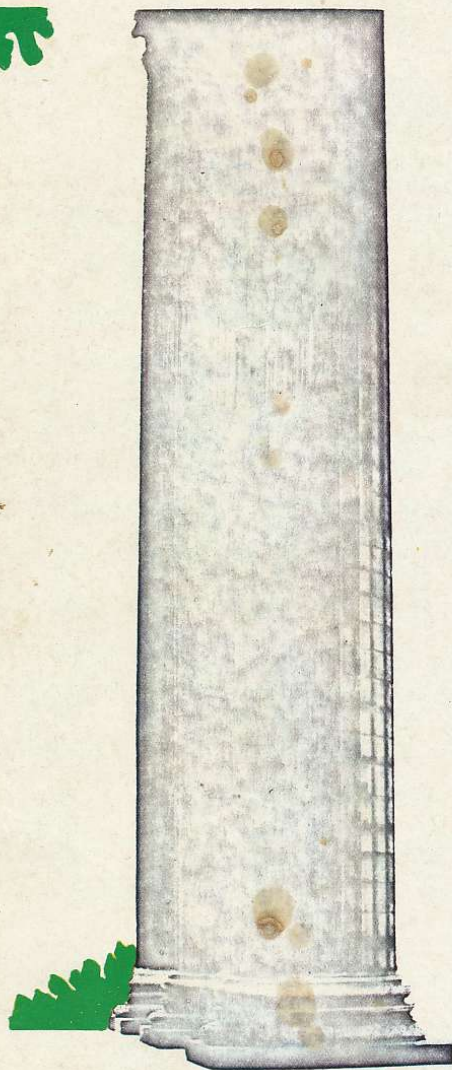

SERRA D'OR

agost 1969

un cert dèficit de filosofia (i III)

De segur: jo no dec ser el primer ni el segon a plantejar públicament l'estranya situació de la «filosofia» dins la cultura catalana de tots els temps. He llegit algunes coses sobre el particular, si no m'enganyo. El «dèficit» —i aquest mot, em sembla, ja l'ha fet servir Baltasar Porcel, en referir-se a l'Ors— té una entitat tan aparatosa, que per força havia de demanar una interpretació o altra. «Creiem que Catalunya és una nació filosòfica...»: una frase així, només podia procedir de Francesc Pujols. Tothom es decantaria a pensar el contrari. Una consulta al **Diccionari** de Josep Ferrater Mora, o l'examen del capítol «La Escuela de Barcelona» en **El problema de la filosofía hispánica** (Madrid 1961) d'Eduard Nicol, ens induïxen a sospitar que una mena de «pietat filial» ha inclinat aquests dos filòsofs a sobrevalorar —una mica, si més no— la tradició local, i tot i això, el saldo no resulta gaire esplendorós. El «dèficit», en efecte, seria ben difícil de dissimular... I com és natural, una reacció immediata havia de ser «optimista»: bastava convertir el defecte en virtut. ¿Filosofia? **A quí bon?** Per l'amor de Déu! Si som el poble del «seny»! Si precisament els catalans som els qui, per antonomàsia, «toquem de peus a terra»! Realistes i pragmàtics, gent acostumada a la comptabilitat i al laconisme, no sentim la temptació de la *Metafísica*. De tan «enraonats» com som, ens repugnen els jocs inútils de la Raó. Etcètera. Hi ha, també, la variant «pessimista»: una societat constituïda per senyorsestes i per pagesos o criptopagesos, ¿quin lloc podria deixar a la filosofia?... Unes tals simplificacions confonen, en comptes d'aclarir. ¿De debò som asenyats i senyorsestes? Rodolf Llorens ha publicat últimament una divertida i irrefutable refutació de l'«exclusiva» del Seny ètnic i mític. En general, el país dona uns percentatges de «folls» i d'«asenyats» similars als que presenten els altres grups humans més o menys nacionalment definits. I no és per aquí que descobrirem les causes del «dèficit». O bé per aquí en deduirem alguna, però a condició de no considerar el presumpte «seny» —el «seny» bigarradament invocat per Rusíñol, per Xènius, per Vicens, per Ferrater Mora, per...— com una «forma de vida» constant o constitucional. El «seny» en qüestió, en la mesura que podem certificar-lo, és un «producte» històric, lligat a circumstàncies polítiques i socials notòries. De més a més, no hem d'oblidar tot allò que Llorens afegeix: la immensa quantitat de boigs i de bogeries —alguns o algunes tan preciosos com Lull o Ausias March i les seves obres— que entren en el còctel del nostre patrimoni col·lectiu. D'altra banda, jo no veig la diferència entre «filòsofs» i

«poetes», en aquest punt de reflexió. Serem un poble tan entenimentat i utilitari com es vulgui, però mai no ens han mancat poetes, ni de bon tros. De fet, hem tingut més genis de la lírica que no pas de la indústria i del comerç: dic «genis» i amb això suggereixo un barem elàstic de «genialitat»... ¿Per què poetes sí, i filòsofs no? No ho entenc. Serà exacte: no ho entenc, si l'explicació ha de basar-se en la martingala del «seny». Hi ha una poesia del seny: la del senyor Bartrina, posem per cas (i molt estimable, en la meua opinió). Hi ha una filosofia del seny: la de Lluís Vives, la de Balmes, la dels «escocesos», la de Serra Hünter (a la qual tampoc no regatejo la meua estimació). Ara: el «poeta» com cal és March, o Corella, o el rector de Vallfogona, i mossèn Cinto, i Maragall, i Carner, i Riba, i Foix, com el «filòsof» possible era Lull, i era Turró, i era don Eugeni, i fins i tot el mateix Pujols. El filòsof —i canvió les cometes de seguida— «possible»!... Poesia sí, i filosofia no. L'una i l'altra són representacions del món, de l'home, i al capdavant, de l'aventura de l'home en el món, a través de determinats processos dialèctics que tothom sap. Però, és clar: una cosa és «poetitzar», i una altra «filosofar», encara que totes dues, en el fons, siguin intents d'agafar la vaca per allà on no hi ha manera humana d'agafar-la. La distinció s'imposa. ¿Per què no filòsofs, doncs, i sí poetes?... Podríem recordar que «fer versos» és una opció a l'abast de gairebé tothom, mentre que «filosofar» no ho és. Potser sí, es tracta d'això —i no ha de sorprendre'ns, en conseqüència, que hi hagi tants poetes dolents. La filosofia no és una activitat factible «fora hores»: té els seus ritus verbals, les seves lleis internes, la seva clientela especial, que funcionen a un nivell més restringit i enrarit que el de la lírica. Per exposar-ho amb poques paraules: la filosofia és un afer de càtedra, i no de Jocs Florals. Demano perdó per la fórmula, però no en trobo d'altra més convincent. I de Jocs Florals, nosaltres hem arribat a aconseguir-ne un bon esplet. De càtedres, cap. No importa que els senyors Martí d'Eixalà o Llorens Barba fossin «catedràtics», o com ells tants més. El mecanisme acadèmic ha fallat. I amb ell, l'idioma. La filosofia, com la poesia, es fa «amb» una llengua. Quan llegim Sartre en el seu francès, ens adonem que sua sang per «expressar-se» en francès com els seus «models» alemanys s'expressaven en alemany: el francès no és l'alemany, i, per tant, la «filosofia francesa» sempre serà distinta de la «filosofia alemanya». Tots els qui, alguna vegada, ens hem vist obligats a traduir una plana de filosofia d'un idioma a un altre, sabem fins a quin punt

la «filosofia» és un artifici irreductiblement vinculat a la llengua. Com la poesia, la seva germana. (No és una «casualitat» que la filosofia redactada en llatí quan el llatí va deixat de ser llengua viva —del segle X o XI endavant—, sigui un treball indestruïble de l'enginy gramatical dels filòsofs...) Ni la «càtedra» ni l'«idioma» eren propicis, ni ho són, per a una «filosofia catalana». Si Lull és encara mencionable, avui, entre nosaltres, hem de creure que ho és per la fabulosa «creació lingüística» que representà la seva literatura. Els filòsofs catalans posteriors, o van haver d'«expressar-se» en llatí —Sibiuda, Vives, Tosca—, o en castellà. La temptativa d'una filosofia «en català» encara està per fer: ni les maniobres de l'Ors, de Pujols, de Turró, de Crexells, de qui sigui, han estat suficients... I encara, una última hipòtesi: ¿no serà que no hem tingut «filosofia» perquè la classe dominant —motor obvi— no en sentia la «necessitat»?... — JOAN FUSTER.

antologia
històrica
de la música
catalana

UNA
OBRA
DE CULTURA